

Den 7. Oktober 1925 døde i Berlin Professor Dr. Felix Liebermann. Han var født i 1851 og har aldrig været knyttet til noget Universitet, da han var saaledes stillet, at han helt kunde ofre sig for videnskabelige Studier. Om hans Grundighed vidnede allerede hans første Bog om Forfatteren til det anglonormanniske Skrift »Dialogus de scaccario«, og det var Englands Historie, han viede sit Livs Arbejde, især de angelsaksiske og normanniske Tidsrum, med hvilke han var saa fuldt fortrolig som nogen engelsk Videnskabsmand. Det var ham en Hjertesorg, da Krigen mellem England og Tyskland udbrød, han havde altid arbejdet for Enhed paa Videnskabens Omraade, hvad der da ogsaa fik sit Udtryk, da han tilegnede sit Hovedværk til Mindet om de tyske Forskere Konrad Maurer og Heinrich Brunner og Engländeren F. W. Maitland. Dette Værk »Die Gesetze der Angelsachsen« er bekostet af Savigny-Stiftelsen og udkom i 3 store Kvantbind 1903—16, det indeholder en Udgave af disse Kilder, der byggede paa det nøjeste Kendskab til Manuskripterne, hvor de saa fandtes, dernæst paa en grundfæstet Indsigt i det angelsaksiske Sprog, dets Form og Stil til forskellige Tider; det gav en Oversættelse paa Tysk af Lovene, Vejledning om deres Tilblivelse og Historie, et Glossar og dernæst et Real-Lexikon, hvori de enkelte Lovregler blev belyste fra alle Sider, saaledes at det i Virkeligheden indeholdt en hel angelsaksisk og anglo-normannisk Retshistorie, med Henvisninger til den nyeste Litteratur om alle disse Spørgsmaal. Det er et første Rangs Værk til Oplysning om Englands ældre Middelalder.

Forud for Værket var gaaet en lang Række omfattende Afhandlinger om de enkelte Lovkilder, offentliggjorte i Tidsskrifter eller som særlige Bøger. Endvidere har Liebermann i mange forskellige Tidsskrifter meddelt et Hundredtal af Artikler, Anmeldelser og Notiser, der altid bragte nye Kendsgerninger eller lærerige Sammenstillinger.

I Formen for Liebermanns Afhandlinger og deres Stil var der en karakteristisk Modsætning til, hvad der ydedes af Englands ypperste Retslærde i vor Tid, Maitland, der i øvrigt ærede Liebermann højt; denne forstod stadig at lade sine Undersøgelser faa en æstetisk tiltalende Form og at give selv det tungeste Stof et eget Sving, medens Liebermann altid var den af streng Særlighed ledede, opregnende og leddelende Forsker, der frygtede for, at ikke alting skulde staa dagklart eller blive skarpt forstaaet. I øvrigt vil man i hele hans Virken mærke, foruden hans vennesele Forhold til andre Forskere, den varme Forstaaelse af mange

Livsforhold udenfor Rettens Omraade, et aabent Blik for deres Udvikling og Fortoning.

Vi Danske har særlig Grund til at mindes Liebermann med Taknemlighed, da saa mange af de af ham trykte Lovkilder stammer fra danske Lovgivere eller indeholder dansk eller nordisk Ret, hvad den med nordisk Retshistorie fuldt fortrolige Udgiver ogsaa erkender, ligesom han i »Ungedruckte anglo-normannische Geschichtsquellen« (1879) og andre Arbejder har offentliggjort Kilder og behandlet Spørgsmaal vedrørende Danmarks Historie.

Joh. Steenstrup.

Den Udgave af Lord John Russells Papirer, der i 1913 blev paabegyndt af Rollo Russell med to Bind *Early Correspondence 1805—40*, er ifjor bleven afsluttet af G. P. Gooch i to yderligere Bind: *The Later Correspondence of Lord John Russell 1840—1878* (Longmans, Green and Co., London). Vi faar herved Kendskab til Breve udvekslede mellem den kendte Statsmand og hans politiske Venner i den Periode, hvor han stod som Medlem af Melbournes Kabinet til 1841, som Oppositionens Leder mod Peel, som Premierminister 1846 til 1852, som et noget erratisk Medlem af Aberdeens og Palmerstons Kabinetter i Halvtreserne, som Udenrigsminister 1859—65 og atter som Premierminister 1865—66, med andre Ord de Aar, hvor hans Stjerne staar i Zenit og derpaa langsomt daler. Imidlertid er den foreliggende Samling i Virkeligheden kun et Supplement til, hvad der tidligere er fremkommet f. Eks. i Bind II. af »Selections from Speeches of Earl Russell« (Selections from his Despatches 1859—65) og i Spencer Walpoles kendte Biografi: *The Life of Lord John Russell* (1889), hvor, som Gooch siger, »many of the plums« allerede findes. Der er følgelig noget spredt over det hele, hvad Udgiveren har søgt at bøde paa gennem Gruppering af Brevene i Kapitler — under ret misvisende Overskrifter — men med tvivlsomt Held, idet den kronologiske Rækkefølge herved brydes. Forøvrigt har hans Virksomhed væsentlig indskrænket sig til Udarbejdelsen af en almindelig Indledning og tilsvarende ved de enkelte Kapitler, som for de dansk-tyske Forholds Vedkommende hverken er prægede af Forstaaelse eller Nøjagtighed, medens Noteapparatet er det nødtørftigste og bl. a. slet ikke vejleder med Hensyn til de meget mangelfulde Stedangivelser i selve Brevene. Alligevel er det en Samling, man læser med Udbytte. Vi møder her de fortrolige Udtalelser, som virkelig karakteriserer Personerne.